

OSADA DÍČ A OBEC RIŠŇOVCE. ZABUDNUTÉ DCÉRSKE OSÍDLLENIE MALOKARPATSKÝCH HUNCOKÁROV¹

Pavol KRAJČOVIČ

Abstract: *Settlement Díč and Rišňovce. The forgotten daughter settlement of Holzhackers in Malé Karpaty.* The territory of present-day Slovakia was historically inhabited by several German-speaking ethnographic groups. One of them were the „huncokári,“ who settled in the forested areas of the Malé Karpaty mountains from the first half of the 18th century. This study focuses on the daughter settlements (Tochtersiedlung) established by the „huncokári“ population in the villages of Rišňovce and Kľačany (part of the local district Díč). The earliest records of their presence in the area date back to the early 1820s. Their affiliation with the „huncokári“ population is evidenced by their surnames, occupational specialization in forestry, and their origin in the Malé Karpaty region.

Key words: Settlement Díč. Rišňovce. Holzhackers „huncokári“. Migration. German-speaking population.

Úvod

Nemecky hovoriace obyvateľstvo bolo v minulosti pevnou súčasťou multietnického Slovenska. Vplyv nemeckej zložky obyvateľstva je evidentný už od 11. storočia. V tomto období na územie vtedajšieho Uhorského kráľovstva prichádzali z nemeckých krajín osoby z rôznych sociálnych skupín, ako napríklad kňazi, misionári, remeselníci, obchodníci či rytieri (bojovníci).² Mohutnejšia vlna nemeckej kolonizácie však prebehla najmä v 13. storočí. Bola to priama reakcia uhorských panovníkov na úbytok uhorskej populácie po pustošivom mongolskom vpáde.³

Ďalší príchod nemecky hovoriaceho obyvateľstva je spätý s obdobím protireformácie v 16. a 17. storočí, keď bola značná časť vtedajšieho Uhorska poznačená protihabsburskými povstaniami. Z tohto dôvodu tu boli pomerne liberálnejšie náboženské pomery než v okolitých krajinách, a tak tu našli azyl viacerí členovia reformných hnutí, ktorí pochádzali z nemecky hovoriacich oblastí. Okrem stúpenčov evanjelického augsburského či kalvínskeho vierovyznania to boli aj príslušníci anabaptistickej (novokrstenskej) sekty.⁴

- 1 Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu APVV-18-0196 *Vedomosti Nitrianskej stolice M. Bela (interpretácia a aplikácia)*.
- 2 PÖSS, Ondrej. *Dejiny a kultúra karpatských Nemcov*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2012, s. 8.
- 3 ĎURKOVSKÁ, Mária. História nemeckého osídlenia na území Slovenska do začiatku 19. storočia. In *Človek a spoločnosť 10*. Bratislava : SAV, 2007, s. 1-11.
- 4 HORVÁTHOVÁ, Margaréta. *Nemci na Slovensku. Etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania*. Komárno : Fórum inštitút pre výskum menšín, 2002, s. 27.

Imigrácia obyvateľstva nemeckého pôvodu pokračovala aj v nasledujúcich dvoch storočiach. V 18. storočí súvisela s ukončením osmanskej okupácie územia medzi Dunajom a Tisou, keď bolo nutné rekonštruovať hospodárstvo a osídliť spustošené, resp. vyľudnené územia Uhorska.⁵ Priebek kolonizácie mal vtedy na starosti rovnako štátny aparát (cisársky dvor), ako aj privátny sektor (šľachta).⁶ Nemecká kolonizácia v 19. storočí súvisela so zakladaním a rozvojom priemyselných podnikov (hutníctvo, železiarstvo, sklárstvo a pod.). Na ich prevádzkovanie boli potrební kvalifikovaní pracovníci, a keďže v tuzemskom prostredí ich bol nedostatok, prichádzali tí zahraniční (najmä z nemecky hovoriacich krajín).⁷

V dôsledku odlišných období a oblastí, odkiaľ kolonisti na územie Slovenska prichádzali, nedošlo k vytvoreniu jednotného homogénneho spoločenstva. Nemecky hovoriace obyvateľstvo sa odlišovalo kultúrne, nábožensky, jazykovo (používalo rozličné nárečia), hospodársky a politicky.⁸ Už v stredoveku sa postupne sformovali tri rozsiahlejšie nemecké sídelné oblasti, v rámci ktorých sa vyhranili viaceré menšie regionálne útvary. Na západe to bol región približne medzi Bratislavou, Trnavou a Malými Karpatmi (Pressburg und Umgebung). Ďalším územím bola stredoslovenská banská oblasť a v jej rámci tzv. Hauerland, čiže kremnicko-pravniansky jazykový ostrov (Sprachinsel Kremnitz-Deutschproben). Na východe je možné za takúto oblasť považovať Spiš (Zips) s predĺžením do Šariša a Abova.⁹

Súčasťou bratislavskej sídelnej oblasti, boli v minulosti taktiež lesné usadlosti nemecky hovoriacich drevorubačov – huncokárov, ktorí na územie súčasného západného Slovenska prichádzali od prvej polovice 18. storočia. Cieľom predkladanej štúdie je analýza historického vývinu huncokárskeho osídlenia na území osady Díč a obce Rišňovce v priebehu 19. storočia. Východiskovú platformu k spracovaniu štúdie tvoria písomné materiály. Primárne ide o matričné záznamy jednotlivých obcí, ktoré sa nachádzajú v rámci skúmanej oblasti. V nich sú údaje o exaktnom narodení, sobášoch či úmrtiach konkrétnych príslušníkov etnografickej skupiny huncokárov. Sekundárne som využil taktiež práce z rôznych odborov humanitných a prírodných vied. Sú to predovšetkým práce národopisného charakteru písané v nemeckom a slovenskom jazyku.

-
- 5 ĎURKOVSKÁ, Mária. História nemeckého osídlenia na území Slovenska do začiatku 19. storočia. In *Človek a spoločnosť* 10. Bratislava : SAV, 2007, s. 1-11.
 - 6 SEEWANN, Gerhard. *Geschichte der Deutschen in Ungarn. Band I. Vom Frühmittelalter bis 1860*. Marburg : Verlag Herder-Institut, 2013, s. 117.
 - 7 MAREK, Miloš. *Národnosti Uhorska. Vysokoškolský učebný text*. Trnava : Filozofická fakulta v Trnave, 2011, s. 287.
 - 8 KOKAISL, Petr a kol. *Po stopách Němců ve východní Evropě: Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, bývalá Jugoslávie a Ukrajina*. Praha : Nostalgie, 2015, s. 46.
 - 9 MAREK, Miloš. *Národnosti Uhorska. Vysokoškolský učebný text*. Trnava : Filozofická fakulta v Trnave, 2011, s. 280; K Spišskej oblasti sa radí aj mierne excentricky lokalizované údolie Bodvy (Bodwatal). KÁRPÁTY, Peter. Karpatskí Nemci a nemecká otázka na Slovensku. In *Folia geographica* 38. Prešov : Prešovská univerzita, 2002, s. 41-53.

Historicko-geografické aspekty huncokárskeho osídlenia

V období prvej polovice 18. storočia sa okrem iných skupín nemecky hovoriaceho obyvateľstva začali na území súčasného západného Slovenska usádzať taktiež osoby, ktoré boli zamerané na prácu v lesnom hospodárstve. Majoritné (prevažne slovenské) obyvateľstvo ich nazývalo huncokári (hulcokári). Toto etnonymické, resp. exoetnonymické pomenovanie, ktoré sa používa aj v súčasnej historickej a etnologickej spisbe vzniklo z nemeckého názvu ich profesie (Holzhacker a Holzfäller). Samotní členovia huncokárskej komunity vnímali toto pomenovanie (huncokár) ako hanlivé. Sami seba nazývali predovšetkým horskými či lesnými ľuďmi (Gebirgeleute, resp. Waldleute).¹⁰

Do oblasti Malých Karpát prichádzali huncokári v rámci viacerých migračných fáz v priebehu 18. až 19. storočia. Prvá migrácia prebehla počas vlády panovníka habsburskej monarchie Karola VI. (1711 – 1740). Uhorský regionálny historik a neskorší pápežský prelát Pavol Jedlička (Pál Jedlicska) zaznamenal, že prvé skupiny nemecky hovoriacich drevorubačov (németajku favágók) sa v oblasti malokarpatského horstva objavili v roku 1732.¹¹ Ním uvedená informácia môže súvisieť s vývinom hospodárskej správy v tamojších lesoch. Podľa výkazu konvencie úradníkov a hospodárskej čelade na pálfiovských panstvách Pezinok a Svätý Jur sa k roku 1732 uvádzajú profesie lesného úradníka (Waldbereiter) a lesníka (Waldforster).¹²

Druhá etapa migrácie prebehla počas vlády rakúskej a uhorskej panovníčky Márie Terézie (1740 – 1780) a jej syna Jozefa II. (1765 – 1790). Príchod huncokárov v tereziánskom, resp. jozefínskom období mohol mať niekoľko príčin. Prvou z nich bola rekatolizácia. Huncokári boli rímsko-katolíckeho vierovyznania, a tak ich príchod mohol slúžiť vládnucej habsburskej dynastii a jej spojencom, ako nástroj v súboji s protestantizmom.¹³ Potvrďuje to aj výber územia, na ktorom sa huncokári usadili. Najväčším pozemkovým vlastníkom v rámci vtedajšej Bratislavskej stolice, pod ktorú spadala značná časť Malých Karpát, boli Pálfiovci.¹⁴ Tento uhorský šľachtický rod bol už od 17. storočia známy svojou podporou katolicizmu v krajine. Druhou

-
- 10 HABÁŇOVÁ, Gabriela. K niektorým problémom intra- a extraskupinových vzťahov drevorubačov tzv. Huncokárov v Malých Karpatoch. In Dušan RATICA (ed.). *Zmeny v hodnotových systémoch v kontexte každodennej kultúry*. Bratislava : Národopisný ústav SAV, 1992, s. 66-85; BOTÍK, Ján. *Etnická história Slovenska: K problematike etnicity, etnickej identity, multietnického Slovenska a zahraničných Slovákov*. Bratislava : Lúč, 2007, s. 92.
- 11 JEDLICSKA, Pál. *Kiskárpáti emlékek. Vöröskötöl-Szomolányig. Hely és művelődéstörténeti tanulmány*. Budapest : Nyomatott a Hunyadi Mátyás Intézetben, 1882, s. 317.
- 12 SEDLÁK, František. Náčrt vývinu správy feudálnych panstiev na Slovensku od polovice 16. do polovice 19. storočia. In *Historické štúdie 10*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1965, s. 54-87.
- 13 FOCHLER-HAUKE, Gustav. *Deutscher Volksboden und Deutsches Volkstum in der Tschechoslowakei: Eine geographisch-geopolitisch Zusammenschau*. Heidelberg : Kurt Vowinckel Verlag, 1937, s. 172-173.
- 14 BERANEK, Franz Josef. Die deutsche Besiedlung der Westslowakei. In Franz Josef BERANEK (ed.). *Deutschtumsfragen im Nordkarpatenraum*. Käsmark : Roland-Verlag, 1943, s. 56-77; PANCZOVÁ, Zuzana. Pôsobenie Franza J. Beranka na Slovensku v 30. a 40. rokoch 20. storočia: výskum „Huncokárov“ a Institut für Heimatforschung. In *Ethnologia Europae Centralis 14*. Brno : Regio, 2017, s. 23-39.

eventuálnou príčinou príchodu huncokárov mohla byť merkantilistická filozofia, resp. zaľudňovacia politika rakúskeho kameranizmu, ktorá bola charakterizovaná heslom: „*Kde sú ľudia, tam sú peniaze*“ („*Ubi populus, ibi obolus*“). V zhode s touto ideou súviselo aj hospodárske využitie dovtedy takmer nevyužívaných lesných priestorov malokarpatského pohoria.¹⁵

Tretia migračná fáza prebehla počas krátkeho panovania rímsko-nemeckého cisára a uhorského kráľa Leopolda II. (1790 – 1792). V tomto období sa presunula do oblasti pezinských a limbašských lesov skupina paličov dreveného uhlia a drevorubačov, ktorí mali podľa názoru viacerých autorov pôvodne smerovať do horských oblastí súčasného rumunského Banátu.¹⁶ Migračné etapy na konci 18. storočia síce ustali, no jednotlivé oblasti Malých Karpát boli dosídľované ešte v nasledujúcom 19. storočí.¹⁷

Huncokárske obyvateľstvo prichádzalo na západné Slovensko predovšetkým z alpských oblastí súčasného Nemecka a Rakúska. Konkrétnejšie sa uvádza: Tirolsko, Štajersko, Horné a Dolné Rakúsko a Bavorsko.¹⁸ Istá časť lesných robotníkov však pochádzala aj z nemecky hovoriacich oblastí Čiech, Moravy a Sliezska.¹⁹ Jazyk, resp. špecifický dialekt nemčiny, ktorí huncokári používali je zásluhou súčasných aj minulých lingvistických výskumov priradený k stredobavorskému nárečiu (mittelbayrisch).²⁰

-
- 15 MAREK, Miloš. *Národnosti Uhorska. Vysokoškolský učebný text*. Trnava : Filozofická fakulta v Trnave, 2011, s. 285-286.
- 16 FREIHERR VON CZOERNIG, Karl. *Ethnographie des Oesterreichischen Monarchie. Dritten Band*. Wien : Kaiserlich-Koenigliche direction der administrativen statistik, 1857, s. 73; PFAUNDLER, Richard. Das Verbreitungsgebiet der Deutschen sprache in Westungarn. In *Deutsche Erde* 9. Gotha : Justus Perthes, 1910, s. 14-18.
- 17 STEINACKER, Ruprecht. Pressburg, eine deutsche Stadt. In *Kalender der Deutschen in der Slowakei I*. Pressburg : Roland-Verlag, 1941, s. 64-65.
- 18 BERANEK, Franz Josef. Ein Völkersplitter. In *Kuckuck* 2. Wien : Swoboda & Co, 1930, s. 8; BERANEK, Franz Josef. *Die deutsche Besiedlung des Pressburger Grossgaus*. München : Max Schick Verlag, 1941, s. 87; KASER, Hans. *Der Volks- und Kulturboden des Slowakeideutschtums: Beiträge zur Siedlungsgeographie*. Breslau : Verlag Priebatsch's Buchhandlung, 1934, s. 32, 47, 115; KRAJČOVIČ, Pavol. Franz Josef Beranek a jeho výskum nemecky hovoriacich drevorubačov – Huncokárov. In *Acta historica Neosoliensia* 24. Banská Bystrica : Belianum, s. 114-135; LENDL, Egon. Der deutsche Volksboden im Nordkarpatenraum. In *Karpatenland* 12. Pressburg : Deutsche Partei, 1941, s. 12-20; SLOBODOVÁ NOVÁKOVÁ, Katarína. Partnerský a erotický život v špecificky izolovanom horskom prostredí. In Petr ČÍHAL (ed.). *Erotika v lidové kultuře*. Uherské Hradiště : Slovákcké muzeum, s. 67-80.
- 19 BERANEK, Franz Josef. Deutsche Holzhacker in den Kleinen Karpathen. In *Neues Pressburger Tagblatt* 1. Pressburg : Friedrich Irrgang, 1930, s. 3-4; DÚBRAVSKÝ, Ferdinand. *Malé Karpáty a Bielá hora. Turistická úprava po juhozápadnej časti prebudeného Slovenska*. Olomouc : Romuald Promberger, 1910, s. 36; FOCHLER-HAUKE, Gustav. *Deutscher Volksboden und Deutsches Volkstum in der Tschechoslowakei: Eine geographisch-geopolitisch Zusammenschau*. Heidelberg : Kurt Vowinkel Verlag, 1937, s. 174; LEMBERG, Eugen. Volkskundliche Übersicht. In Eduard WINTER (ed.). *Die Deutschen in der Slowakei und im Karpathorussland*. Münster : Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1926, s. 41-43.
- 20 BERANEK, Franz Josef. Das Habanerdeutsch. In *Deutsche Stimmen* 10. Pressburg : F. Karmasin, 1943, s. 4; FEDIČ, Dušan. Analysis of Huncokar's Dialect. In *Ethnologia Actualis* 14. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2014, s. 109-119.

Huncokári sa venovali viacerým profesiám súvisiacich s lesným hospodárstvom. Okrem drevorubačstva sa zaoberali pálením dreveného uhlia či vápna, ale aj kolárstvom, rezbárstvom, stolárstvom a pod. Časť z nich vykonávala taktiež horárske, hájnícke a poľovnícke povolanie.²¹ Huncokári nebudovali takmer žiadne osady (kompaktné osídlenia). Žili zväčša na samotách, ktoré boli rozptýlené naprieč celým malokarpatským pohorím.²² Domy, v ktorých huncokári žili im vybudovalo panstvo. Pozostávali z kuchyne, izby a komory a na ich stavbu sa používala predovšetkým tehla, drevo a kameň. Charakteristické boli taktiež tým, že boli natreté nabielo. K domu mali huncokári pridelenú menšiu záhradu a podľa potreby aj lúku na pasenie dobytka. Záhrada bola proti divej lesnej zveri ohradená dreveným plotom. Domy dostávali členovia huncokárskej komunity do bezplatného užívania v tej konkrétnej lokalite, na akú sa ich práca vzťahovala.²³ Výnimkou medzi huncokárskymi usadlosťami je lokalita Modra – Na Piesku. Táto lesná osada bola podľa údajov pochádzajúcich z 19. storočia tvorená ôsmimi obytnými domami.²⁴ Celkovo sa na území malokarpatského horstva nachádzalo viac než 60 huncokárskych usadlostí.²⁵

Po celé dekády pretrvávali huncokári ako endogamná a etnicky uzavretá komunita. Zmena jazykovej situácie u značnej časti malokarpatských huncokárov bola evidentná v období existencie medzivojnovnej Československej republiky (1918 – 1938). Súviselo to predovšetkým s tým, že od roku 1922 začala platiť povinná osemročná školská dochádzka. Huncokárske deti vtedy boli prinútené dochádzať do slovenských škôl, ktoré sa nachádzali v jednotlivých podhorských obciach, resp. mestách. Vplyvom slovenského prostredia tak začali v každodennom styku viac

-
- 21 BELÁKOVÁ, Mária. Nemecké názvy prítokov (i prameňov) „Stoličného potoka“ ako svedectvá o nemeckej kolonizácii. In Martin OLOŠTIAK (ed.). *Jednotlivé a všeobecné v onomastike*. Prešov : Prešovská univerzita, 2012, s. 199-207; KRAJČOVIČ, Pavol. *Huncokári – každodenný život zaniknutej minority*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2021, s. 7; S príchodom nemecky hovoriacich drevorubačov na územie Slovenska sa viaže aj budovanie veľkých píl pri riekach, ktoré boli často zakladané na miestach menších píl. Z veľkých píl potom postupne vznikali drevospracujúce podniky s komplexnejším systémom spracovávanía drevnej hmoty. ČERMÁKOVÁ, Anna – KOVÁROVÁ, Veronika. Zaujímavá história z lesov: Huncokári zo Sklenej Huty. In *Sološnický spravodaj* 7. Sološnica : Obec Sološnica, 2017, s. 4.
- 22 HORVÁTHOVÁ, Margaréta. *Nemci na Slovensku. Etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania*. Komárno : Fórum inštitút pre výskum menšín, 2002, s. 29.
- 23 BERANEK, Franz Josef. Beiträge zur Kenntnis des Volkstums der deutschen Holzhacker in den Kleinen Karpathen II. In *Karpatenland* 12. Pressburg : Deutsche Partei, 1942, s. 306-313; SLOBODOVÁ NOVÁKOVÁ, Katarína. Partnerský a erotický život v špecificky izolovanom horskom prostredí. In Petr ČÍHAL (ed.). *Erotika v lidové kultúre*. Uherské Hradišče : Slovákcké muzeum, s. 67-80.
- 24 KRAJČOVIČ, Pavol. Sídla huncokárov na území Považského Inovca, Strážovských vrchov a Tribeča vo svetle písomných prameňov. In *Etnologické rozpravy* 27. Bratislava : Národopisná spoločnosť Slovenska, 2020, s. 49-75.
- 25 KRAJČOVIČ, Pavol. *Huncokári – každodenný život zaniknutej minority*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2021, s. 80-81; NEUNTEUFL, Walter. *Das Deutschtum im Pressburger Raum: mit drei Karten, drei Schaubildern und einem Ortsverzeichnis*. Graz : Südostdeutsches Institut, 1944, s. 24.

používať jazyk majoritného obyvateľstva (slovenčinu) a znalosť ich špecifického nemeckého dialektu naopak postupne upadala.²⁶ História huncokárov a taktiež všetkých slovenských Nemcov bola výrazne poznačená okolnosťami, ktoré nastali po konci druhej svetovej vojny. Veľká časť z nich musela nedobrovoľne opustiť územie Slovenska a usadiť sa v Nemecku či Rakúsku. Tí členovia huncokárskej komunity, ktorí ostali aj naďalej žiť na Slovensku sa museli adaptovať na nové celospoločenské pomery.²⁷ Tak došlo k pomerne rapídneho zániku väčšiny ich lesných usadlostí.²⁸

Na prelome prvej a druhej polovice 19. storočia sa časť huncokárov (rodiny aj jednotlivci) rozhodla presunúť na územia iných slovenských pohorí. V sekundárnej literatúre sa najčastejšie spomína osídlenie huncokárov v oblasti Považského Inovca.²⁹ Rovnako ako v prípade ich príchodu z nemecky hovoriacich krajín do Malých Karpát, je aj ich usádzanie sa v považsko-inoveckých lesoch možné spojiť s kolonizačnými aktivitami tamojšej šľachty.³⁰ Ďalšou možnou príčinou vnútornej migrácie huncokárov je priemyselný rozmach, ktorý nastal v 19. storočí. Vo väčšine oblastí vtedajšej južnej a stredovýchodnej Európy začali vznikať viaceré priemyselné usadlosti, ktoré sa neskôr premenili na priemyselné podniky. K takýmto podnikom pat-

-
- 26 PÖSS, Ondrej – FILO, Rastislav. *Huncokári – ľudia z našich hôr: sprievodca po expozícii*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2017, s. 43; KRAJČOVIČ, Pavol. *Huncokári – každodenný život zaniknutej minority*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2021, s. 113.
- 27 KRAJČOVIČ, Pavol. Franz Josef Beranek a jeho výskum nemecky hovoriacich drevorubačov – Huncokárov. In *Acta historica Neosoliensia* 24. Banská Bystrica : Belianum, s. 114-135; PANCZOVÁ, Zuzana. Pôsobenie Franza J. Beranka na Slovensku v 30. a 40. rokoch 20. storočia: výskum „Huncokárov“ a Institut für Heimatforschung. In *Ethnologia Europae Centralis* 14. Brno : Regio, 2017, s. 23-39.
- 28 HABÁŇOVÁ, Gabriela. K niektorým problémom hodnotových orientácií skupiny horských drevorubačov Huncokárov v Malých Karpatoch. In Dušan RATICA (ed.). *Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry*. Bratislava : Národopisný ústav SAV, 1991, s. 81-89.
- 29 BERANEK, Franz Josef. Wir entdecken neue Deutsche. Verstreute holzhackerfamilien deutschen Ursprungs. In *Grenzbote* 71. Pressburg : Buch- und Zeitungsgenossenschaft m. b. H., 1941, s. 5; BERANEK, Franz Josef. Die deutsche Besiedlung der Westslowakei. In Franz Josef BERANEK (ed.). *Deutschtumsfragen im Nordkarpatenraum*. Kásmark : Roland-Verlag, 1943, s. 56-77; HORVÁTHOVÁ, Margaréta. *Nemci na Slovensku. Etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania*. Komárno : Fórum inštitút pre výskum menšín, 2002, s. 29; KRAJČOVIČ, Pavol. Sídla nemeckých drevorubačov – Huncokárov na území Považského Inovca. In Igor CINTULA (ed.). *Loquere – interdisciplinárna doktorandská konferencia – zborník príspevkov*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2020, s. 21-30; WOLF-BERANEK, Hertha. Aus dem Sagenschatz der Inowetzdeutschen. In *Deutsche Stimmen* 10. Pressburg : F. Karmasin, 1943, s. 3-4; V oblasti Považského Inovca sa pre tam žijúcich drevorubačov zaužívalo aj etnonymické pomenovanie – šajtári. Vzniklo z nemeckého slova das Scheit, čo v preklade znamená poleno. MRVA, Ivan. *Hrádok nad Váhom*. Bratislava : Alfa-press, 1996, s. 104-105; Niektoré skupiny huncokárov sa usadili taktiež na území Strážovských vrchov, Tribeča a Pohronského Inovca. KRAJČOVIČ, Pavol. *Huncokári – každodenný život zaniknutej minority*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2021, s. 7.
- 30 MAREK, Miloš. *Národnosti Uhorska. Vysokoškolský učebný text*. Trnava : Filozofická fakulta v Trnave, 2011, s. 287.

řili aj sklené huty, ktoré boli zakladané aj na území Považského Inovca.³¹ Okrem odborných zamestnancov hút, ktorí pochádzali z viacerých oblastí Nemecka, Rakúska, Čiech, Moravy a Sliezska, boli na chod prevádzky potrební taktiež drevorubači.³² Na výrobu skla totiž bolo potrebné značné množstvo palivového dreva.³³

Huncokárske osídlenie na území Považského Inovca bolo v istých ohľadoch odlišné od toho malokarpatského. Považsko-inoveckí huncokári nielen zakladali nové usadlosti, ale po svojom príchode obývali niektoré už existujúce kopanice, ktoré sa nachádzali napríklad v chotároch obcí Hrádok, Hôrka, Moravany nad Váhom a iné.³⁴ V matričných záznamoch viacerých obcí nachádzajúcich sa v podhorských oblastiach Považského Inovca sú napríklad pri mieste pobytu niektorých ich obyvateľov (tamajších huncokárov) uvádzané kopanice v latinskej či maďarskej forme zápisu: *extirpaturistae*, resp. *irtvány*. Pri maďarsky písanej variácii zápisu sú viacerí drevorubači dokonca označení ako kopaničiari (*irtványok*).³⁵

Kým väčšina huncokárov žijúcich v Malých Karpatoch ešte v prvej polovici 20. storočia stále pracovala v lesnom hospodárstve, časť ich považsko-inoveckých príbuzných získala už na konci 19. storočia pôdu a nastala zmena ich profesijného zamerania. Stali sa z nich sedliaci alebo remeselníci a mnohé horské usadlosti tak začali postupne zanikať.³⁶ Vzhľadom na svoju špecifickosť a malokarpatský pôvod, použil rakúsky historik a geograf Egon Lendl na označenie považsko-inoveckého osídlenia tamajších huncokárov termín dcérske osídlenie (*Tochtersiedlung*).³⁷

Prvé poznatky o huncokároch na území Považského Inovca pochádzajú až z 30. a 40. rokov 20. storočia. Záujem o túto osobitnú, nemecky hovoriacu skupinu obyvateľstva v tomto období súvisel konkrétne so silnejúcim výskumom tzv. nemeč-

-
- 31 KLAUBE, Manfred. *Deutschböhmisches Siedlungen im Karpatenraum*. Marburg – Lahn : J. G. Herder-Institut, 1984, s. 13-15; LENDL, Egon. Die neuzeitlichen deutschen Siedlungsbewegungen in den Westkarpatenländern. In Franz Josef BERANEK (ed.). *Deutschtumsfragen im Nordkarpatenraum*. Kásmark : Roland-Verlag, 1943, s. 106-115; LEMEŠ, Vladimír. Sklárne v Zlatníkoch. In Helena GREŽDOVÁ (ed.). *Zlatníky: prírodopis, história, súčasnosť*. Zlatníky : Obecný úrad Zlatníky, 2006, s. 107-114.
- 32 KRAJČOVIČ, Pavol. Sídla huncokárov na území Považského Inovca, Strážovských vrchov a Tribeča vo svetle písomných prameňov. In *Etnologické rozpravy* 27. Bratislava : Národopisná spoločnosť Slovenska, 2020, s. 49-75.
- 33 KAVULJAK, Andrej. *Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku*. Bratislava : Lesnícka a dreárska ústredňa, 1942, s. 144-145.
- 34 WOLF-BERANEK, Hertha. Aus dem Sagenschatz der Inowetzdeutschen. In *Deutsche Stimmen* 10. Pressburg : F. Karmasin, 1943, s. 3-4.
- 35 KRAJČOVIČ, Pavol. Sídla huncokárov na území Považského Inovca, Strážovských vrchov a Tribeča vo svetle písomných prameňov. In *Etnologické rozpravy* 27. Bratislava : Národopisná spoločnosť Slovenska, 2020, s. 49-75.
- 36 KRAJČOVIČ, Pavol. Sídla nemeckých drevorubačov – Huncokárov na území Považského Inovca. In Igor CINTULA (ed.). *Loquere – interdisciplinárna doktorandská konferencia – zborník príspevkov*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2020, s. 21-30; WOLF-BERANEK, Hertha. Aus dem Sagenschatz der Inowetzdeutschen. In *Deutsche Stimmen* 10. Pressburg : F. Karmasin, 1943, s. 3-4.
- 37 LENDL, Egon. Die neuzeitlichen deutschen Siedlungsbewegungen in den Westkarpatenländern. In Franz Josef BERANEK (ed.). *Deutschtumsfragen im Nordkarpatenraum*. Kásmark : Roland-Verlag, 1943, s. 106-115.

kých jazykových ostrovov (Sprachinselforschung).³⁸ V rámci neho sa v nemecky hovoriacich krajinách a taktiež štátoch so silne zastúpenou nemeckou minoritou od 20. rokov 20. storočia postupne profilovalo národopisné štúdium etnických enkláv (Sprachinselvolkskunde), ako špeciálna etnografická subdisciplína.³⁹ Tento proces sa ešte väčšmi urýchlil v 30. rokoch 20. storočia s nástupom národného socializmu (nacizmu) v Nemecku. Vtedajšia Veľkonemecká ríša sa okrem iného snažila aj prostredníctvom národopisného a etnografického výskumu ideologicky ovplyvniť príslušníkov nemeckých menšín žijúcich v jednotlivých európskych krajinách, ku ktorým patrilo aj Slovensko.⁴⁰

Osada Díč a Rišňovce

V minulých aj súčasných odborných prácach zameraných na tematiku huncokárov je často zdôrazňované, že ich usadlosti sa nachádzali takmer prioritne v lesnom prostredí horských celkov. Menovite sa uvádzalo predovšetkým huncokárske osídlenie v Malých Karpatoch a Považskom Inovci. Tieto názory boli podporované aj tým, že záznamy o tejto nemecky hovoriacej etnografickej skupine bolo možné nájsť v obciach, ktoré sú vzhľadom na svoju geografickú polohu považované za podhorské.⁴¹ Avšak prostredníctvom podrobného výskumu jednotlivých matrik malokarpatských a považsko-inoveckých obcí sa podarilo zistiť, že huncokári žili aj mimo týchto horstiev.⁴² Zároveň išlo o bezprostredné okolie obcí, ktoré sa nenachádzali v priamej blízkosti akéhokoľvek pohoria. Menovite to boli obce Klačany (resp. miestna časť nazývaná Díč) a Rišňovce, ktoré sú od seba navzájom vzdialené približne jeden a pol kilometra.⁴³ Obe tieto obce sa rozprestierajú na geomorfologickom podcelku

38 PANCZOVÁ, Zuzana – KILIÁNOVÁ, Gabriela – KUBISA, Tomáš. *Národopis na Slovensku v službách Tretej ríše*. Bratislava : Marenčin PT, 2021, s. 23-25.

39 LOZOVIUK, Petr. „Nečeští čeští“ autoři a jejich reflexe etnické problematiky. In Petr LOZOVIUK (eds.). *Etnicita a nacionalismus v diskurzu 20. století (příspěvek intelektuálů z českých zemí ke studiu kolektivních identit)*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 9-38.

40 KANTEK, Karol. Život späť s lesom: Osudy zabudnutej nemeckej komunity v Malých Karpatoch. In *História 8*. Bratislava : História, 2008, s. 33-35; KOVÁČ, Dušan. *Nemecko a nemecká menšina na Slovensku (1871 – 1945)*. Bratislava : Veda, 1991, s. 70, 84-85.

41 KRAJČOVIČ, Pavol. Sídla huncokárov na území Považského Inovca, Strážovských vrchov a Tribeča vo svetle písomných prameňov. In *Etnologické rozpravy 27*. Bratislava : Národopisná spoločnosť Slovenska, 2020, s. 49-75.

42 Matrika sobášených 1754 – 1829, rímsko-katolícky farský úrad Častá, s. 415 (Inv. č. 504). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y398-VG8?i=427 & cc=1554443 & cat=1309835>; Matrika narodených 1868 – 1895, rímsko-katolícky farský úrad Malé Hoste, s. 130a-130b (Inv. č. 1400). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBT7-967?i=582 & cc=1554443 & cat=1108775>.

43 Obec Rišňovce vznikla v roku 1925 spojením dovedty dvoch samostatných celkov: Horné a Dolné Rišňovce. Avšak uhorský polyhistor a geograf Matej Bel vo svojom diele *Historicko-geografické vedomosti o Novom Uhorsku* (Notitia Hungariae Novae historico-geographica) uviedol, že Horné aj Dolné Rišňovce boli už v dobe písania jeho práce (1742) vnímané ako jedna usadlosť. BELIUS, Matthias. *Notitiae Hungariae novae historico-geographica. Partis primae. Cis-Danubianae. Tomus quartus*. Viennae Austriae : Impensis

Podunajskej pahorkatiny, Nitrianskej pahorkatine. Najbližším pohorím je Považský Inovec nachádzajúci sa necelých osem kilometrov severne od Kľačian. Viac než 11 kilometrov východne od Rišňoviec je pohorie Tribeč.

Väčšina poznatkov o tamojších huncokároch sa nachádza v matrike Rišňoviec. Táto obec totiž bola matričným obvodom, pod ktorý spadali filiálne obce Kľačany, Sasinkovo a Pastuchov. Samotní huncokári sú v matričných záznamoch najčastejšie evidovaní ako príslušníci katolíckeho vierovyznania, s uvedením vtedajšieho miesta pobytu (Décs puszta, Déts, ex Déts, ex praedio Déts, Décs ad Galgoczum, ex Décs ad Galgoczum, ex Décs ad Galgocz, Alsó Récsény, Alsó Rétsény, Récsény, Risnócz, Alsó Récese, Alsó Rétse, Felső Récsény, ex Récsény, Kelecsény) a pracovného zamerania (lignicida, ligni sectoris, lignisector, favágó, uradalmi favágó, venator, venator dominalis, adjunctus venatoris, vadász, urasági vadász, silvanus, sylvanus, sylvanus dominalis, custos sylvanus dominalis, rotarius, ascarius dominalis, lignicida Déts, lignicida in Déts, lignicida praedio Déts, lignisector Déts, lignisector Detsensis, favágó Décs, Décsi favágók, vadász Décs, uradalmi vadász Décs, urasági vadász Décs, venator Déts, Récsény lignicida, lignicida Risnócz, Alsó-Récsényi favágó).⁴⁴

Prvý záznam o huncokároch v danej oblasti pochádza z roku 1823. Konkrétne ide o zápis zo 6. júna uvedeného roku, týkajúci sa uzavretia manželského zväzku medzi Stephanusom Traudenpergerom (skomolenina Trautenberg) a Evou Aličso. Ako svedkovia sú uvedení Georgius Kovačsek a Josephus Findl. Miestom pobytu (Locus originis) manželov bola lokalita Díč (Déts). Povoláním (conditio) boli pravdepodobne uhliari v bližšie neznámej sklárni, čomu zodpovedá aj matričný zápis (Geneo ustrinam carbonum aplicitat).⁴⁵ V matrike narodených 18. októbra toho istého roku (1823) sú zas manželia Traudenpergerovci označení ako drevorubači (lignisector).⁴⁶ Huncokársky pôvod manžela (Traudenperger) a taktiež jedného zo

Paulli Straubii Bibliopolae – Typis Johannis Petri van Ghelen – Typographi Caesarei, 1742, s. 406.

- 44 Matrika narodených 1822 – 1829, Matrika sobášených 1756 – 1829, Matrika zomrelých 1757 – 1829, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 533). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBTW-4GN?i=5 & wc=9PQ3-VZQ%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C950179901 & cc=1554443>; Matrika narodených 1830 – 1858, Matrika sobášených 1830–1858, Matrika zomrelých 1830–1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 534); Matrika narodených 1859 – 1875, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 1466). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GBT7-HK2?i=5 & wc=9PQ3-FMD%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133653702 & cc=1554443>; Matrika sobášených 1859 – 1875, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 1469). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBT7-C8K?i=2 & wc=9PQ3-FMQ%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133713301 & cc=1554443>; Matrika zomrelých 1859 – 1875, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 1471). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBT7-HRB?i=2 & wc=9PQ3-6YL%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133697401 & cc=1554443>.
- 45 Matrika sobášených 1756 – 1829, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 419 (Inv. č. 533). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BTW-4KW?i=230 & cc=1554443 & cat=1363323>.
- 46 Matrika narodených 1822 – 1829, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 698 (Inv. č. 533). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BTW-4NF?i=363 & wc=9PQ3-VZQ%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C950179901 & cc=1554443>.

svedkov (Findl) dosvedčujú okrem pracovného zamerania (drevorubačstvo) taktiež ich rodové mená. Sú typické pre malokarpatských a taktiež považsko-inoveckých huncokárov.⁴⁷ Zaujímavý je taktiež samotný manželský zväzok. Huncokári uzatvárali sobáše najčastejšie medzi členmi svojej vlastnej komunity (endogamia). Prípád Stephanusa Traudenpergera a jeho nevesty je však príkladom interetnického vzťahu, keďže manželka mala slovensky znejúce rodové meno.

V skúmaných matričných záznamoch sa okrem rodových mien Traudenperger (Trautenberger) a Findl objavujú aj iné priezviská (často skomolené), ktoré boli typické pre huncokárske obyvateľstvo. Sú to konkrétne: Lumensperger, Seewald, Hirner, Fleischhandler, Gruber, Lutter, Maierhoffer, Schwantner, Schwandtner, Reisenauer, Oschenschwantner, Grosshappel, Hingh, Vajkuni, Steinecker, Geschwandtner, Haberl, Haverl, Tangelmayer, Lintner, Aschengeschwandtner či Gróf.⁴⁸

Ako miesta pobytu tamojších huncokárov sa najčastejšie uvádza lokalita Díč. Ide o osadu v katastri obce Kľačany, v súčasnosti už zaniknutú. Po prvý raz sa v písomných prameňoch spomína v roku 1256 pod názvom Dychy. Konkrétne ide o listinu, ktorú vydal uhorský kráľ Belo IV. dňa 28. augusta daného roku. V nej je uvedené, že Belo IV. daroval Alexandrovi synovi Zotha, Sasinkovo. Túto osadu získal za verné služby, ktoré preukázal najmä v Chorvátsku a v krajoch za riekou Drávou. V metá-

47 Pre malokarpatských huncokárov boli charakteristické tieto rodové mená: Amon, Aschenschwandtner, Oschenschwandtner, Schwandtner, Gschwandtner, Eckhardt, Fabian, Graus, Grosshappel, Gschill, Kschill, Haverl, Hirner, Hofer, Kern, Langer, Lintner, Meierhofer, Nitschneider, Reisenauer, Reisinger, Seewald, Steinecker, Tanglmayer, Trautenberger, Vajkuni či Findl. BERANEK, Franz Josef. *Deutsche Holzhacker in den Kleinen Karpathen*. In *Neues Pressburger Tagblatt* 1. Pressburg : Friedrich Irrgang, 1930, s. 3-4; BERANEK, Franz Josef. *Deutsche Holzhacker in den Kleinen Karpathen*. In *Volkssdienst* 6. Berlin : Zentralverlag der NSDAP, 1937, s. 3-5; PÖSS, Ondrej – FILO, Rastislav. *Huncokári – ľudia z našich hôr: sprievodca po expozícii*. Bratislava : Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2017, s. 5; Pre považsko-inoveckých huncokárov boli typické tieto priezviská: Tangelmayer, Reisenauer, Graf, Gróf, Kern, Eckhardt, Lindtner, Aschengeschwandtner, Rösler, Schwandtner, Gschwandtner, Steinecker, Seewald, Meierhofer, Fabian, Gottstein, Glos, Hirschel, Kafka, Sandtner, Viederlan, Fisel, Fixel, Arczt, Drester či Hartinger. WOLF-BERANEK, Hertha. *Aus dem Sagenschatz der Inowetzdeutschen*. In *Deutsche Stimmen* 10. Pressburg : F. Karmasin, 1943, s. 3-4.

48 Matrika narodených 1822 – 1829, Matrika sobášených 1756 – 1829, Matrika zomrelých 1757 – 1829, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 533). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBTW-4GN?i=5 & wc=9PQ3-VZQ%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C950179901 & cc=1554443>; Matrika narodených 1830 – 1858, Matrikasobášených 1830–1858, Matrikazomrelých 1830–1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 534); Matrikanarodených 1859–1875, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 1466). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GBT7-HK2?i=5 & wc=9PQ3-FMD%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133653702 & cc=1554443>; Matrika sobášených 1859 – 1875, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 1469). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBT7-C8K?i=2 & wc=9PQ3-FMQ%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133713301 & cc=1554443>; Matrika zomrelých 1859 – 1875, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce (Inv. č. 1471). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBT7-HRB?i=2 & wc=9PQ3-6YL%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133697401 & cc=1554443>.

cii, ktorú vykonal Šimon, syn Vidu, zo Svätého Jána, sa spomína aj osada Díč spolu s Kľačanmi. Podľa údajov listiny mala zo Sasinkova viesť cesta do Díču a Bojničiek (...Kelechent et Dychy... Sag cum Dychy et Boymoch, ab inde vicinando Dychy... villam Dychy...). Osada Díč existovala ešte v 19. storočí. Okrem matričných záznamov sa nachádza aj na niektorých kartografických materiáloch (Mapa ostrihomskej diecézy z roku 1822, vojenské mapovania).⁴⁹ Podľa druhého vojenského mapovania z roku 1838 bol Díč malou osadou s celkovo piatimi domami, ktorá sa nachádzala smerom na západ od cesty Kľačany – Sasinkovo.⁵⁰ Dnes sa tam nachádza už len poľnohospodársky dvor (majer) s ošipárňou.⁵¹ Okrem osady Díč je ďalšie miesto pobytu huncokárov žijúcich v skúmanej oblasti nejasné. V matričných záznamoch sú uvedené ako miesta ich pobytu len vo všeobecnosti Rišňovce (Récsény, Risnóc), resp. Dolné (Alsó Récsény) a Horné Rišňovce (Felső Récsény). Neurčité je aj exaktné miesto výkonu práce tamojšieho huncokárskeho obyvateľstva. Je však viac než pravdepodobné, že obhospodarovali okolité lesné spoločenské. Juhozápadne od Rišňoviec sa napríklad nachádza Starý háj. V minulosti bola jeho celková plocha rozsiahlejšia a na treťom vojenskom mapovaní je označený ako Díčsky les (Dicsér erdő). Okrem toho sa pri osade Díč nachádzal aj pomerne rozľahlý lesný komplex známy pod názvom Mladý háj.⁵²

Pri niektorých rišňovských, resp. díčskych huncokároch je v matrikách zaznamenané aj miesto ich pôvodu. Ide o lokality Červený Kameň, Modra a Malacky. Z červenokamenského panstva (Vöröskő) pochádzalo konkrétne desať osôb (Anna Gschvondtner, Vincent Gsvandtner, Mária Benki, Jozefa Gsvandtner, Mária Tangelmayer, Terézia Tangelmayer, Ferencz Lindner, Borbála Gschvandtner, Juliana Gsvandtner, Albert Majerhofer).⁵³ Zázpisy o nich sú z rokov 1842 až 1849. Z okolia

49 GÁLIK, Zdenko. Hlohovecká vetva rodu Aba. In *Historický časopis* 66. Bratislava : Historický ústav SAV, 2018, s. 3-25.

50 Hungary (1819 – 1869), Second military survey of the Habsburg Empire (1 : 28 800). In <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-hungary/?bbox=1985732.4429596548%2C6170436.860707746%2C1988749.3169197852%2C6171471.149246729&map-list=1&layers=5>.

51 GÁLIK, Zdenko. Hlohovecká vetva rodu Aba. In *Historický časopis* 66. Bratislava : Historický ústav SAV, 2018, s. 3-25.

52 Habsburg Empire (1869 – 1887), Third Military Survey (1 : 25 000). In <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?bbox=1978234.5147879922%2C6166087.516637248%2C2002369.5064690367%2C6174361.824949118&map-list=1&layers=129>.

53 Matrika sobášných 1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 239 (Inv. Č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BTW-4WB?i=153&wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201&cc=1554443>; Matrika sobášných 1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 242 (Inv. Č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-8BTW-46M?i=154&wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201&cc=1554443>; Matrika sobášných 1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 245 (Inv. Č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-8BTW-4DG?i=156&wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201&cc=1554443>; Matrika zomrelých 1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 430 (Inv. Č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BTW-43S?i=208&wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201&cc=1554443>; Matrika zomrelých

Modry pochádzali dve osoby (Josefa Majerhoffer, Vinczent Gschvandtner). Záznam o nich je z roku 1845.⁵⁴ Z Malaciek pochádzali dve osoby (Erzsébet Gróf, Maria Gróf). Informácie o nich pochádzajú z roku 1848.⁵⁵

Kontakty s malokarpatskou oblasťou však u niektorých huncokárov z dcérskeho osídlenia v Diči a Rišňovciach ostali živé aj naďalej. Príkladom toho sú zápisy pochádzajúce z matrík obcí Častá a Kuchyňa, ktoré sa týkajú konkrétne uzavretia manželských zväzkov medzi malokarpatskými a rišňovskými huncokármi. Dňa 18. augusta 1829 si vzal drevorubač Albertus Majerhoffer z Rišňoviec (ex Récsény lignicida) za manželku Julianu Oschenschvontner z častianskych lesov (ex sylvis csasztensi).⁵⁶ Z dňa 22. septembra 1844 zas pochádza informácia o sobáši medzi mladíkom (legény) a zároveň drevorubačom Béloom Schwantnerom z Dolných Rišňoviec (Alsó Récsényi favágó) a Sophiou Hirner. Nevesta bola dcérou (leánya) Istvána Hirnera, drevorubača z Kuchyne (Konyhai favágó).⁵⁷ Tieto manželstvá sú jednak dôkazom uzavretosti huncokárskej komunity (endogamia) a zároveň živých kontaktov medzi jednotlivými rodinami malokarpatského materského osídlenia (Muttersiedlung) s dcérskym osídlením v Rišňovciach.⁵⁸

1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 436 (Inv. Č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BTW-WYZ?i=211 & wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201 & cc=1554443>; Matrika zomrelých

1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 480 (Inv. Č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBTW-W4B?i=233 & wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201 & cc=1554443>; Matrika zomrelých

1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 439 (Inv. Č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BTW-436?i=213 & wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201 & cc=1554443>.

54 Matrika zomrelých 1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 446 (Inv. č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBTW-WZF?i=216 & wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201 & cc=1554443>.

55 Matrika zomrelých 1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 470 (Inv. č. 534).

In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-8BTW-4WF?i=228 & wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201 & cc=1554443>; Matrika zomrelých

1830 – 1858, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 473 (Inv. č. 534). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GBTW-WXZ?i=230 & wc=9PQ3-J4J%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133686201 & cc=1554443>.

56 Matrika sobášených 1754 – 1829, rímsko-katolícky farský úrad Častá, s. 415 (Inv. č. 504). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y398-VG8?i=427 & cc=1554443 & cat=1309835>.

57 Matrika sobášených 1730 – 1852, rímsko-katolícky farský úrad Kuchyňa, s. 266 (Inv. č. 1242). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y398-C3J?i=192 & cc=1554443 & cat=1436131>.

58 Huncokári sa vzájomne stretávali počas ich slávností, akými boli sviatok svätého Vincenta (22. január) či sviatok svätej Magdalény (22. júl). Počas týchto festivít, kde sa často zišli huncokári z rôznych oblastí (Malé Karpaty, Považský Inovec a pod.), pravdepodobne dochádzalo aj k nadväzovaniu intímnych vzťahov medzi jednotlivými členmi komunity. BERANEK, Franz Josef. Deutsche Holzhacker in den Kleinen Karpathen. In *Volksdienst* 6. Berlin : Zentralverlag der NSDAP, 1937, s. 3-5; Kirtag am Sand. In *Deutsche Stimmen* 6. Pressburg : F. Karmasin, 1939, s. 4; Kirtag in Modern am Sand. In *Deutsche*

Približne od začiatku 70. rokov 19. storočia sa však v matrikách Rišňoviec informácie o tamjších huncokároch vytrácajú. Nateraz nie je možné túto situáciu vysvetliť, avšak v rovnakom období (posledná tretina 19. storočia) sa viaceré huncokárske rodiny, resp. jednotlivci presunuli na územie Považského Inovca. Usadili sa na známych drevorubačských usadlostiach, akými boli napríklad Jelenie jamy, Biela Bukovina či Kulháň.⁵⁹ Niektorí sa presunuli aj do okolia Sasinkova.⁶⁰ Od Díča a Rišňoviec je táto obec vzdialená necelý jeden kilometer južne, resp. dva a pol kilometra západným smerom.

Záver

Huncokári, ktorí boli súčasťou nemeckej menšiny na Slovensku, prichádzali na územie západného Slovenska počas viacerých migračných etáp v priebehu 18. a 19. storočia. Profesionálne zameraní na prácu v lesnom hospodárstve osídľovali predovšetkým lesné oblasti malokarpatského pohoria. Neskôr sa časť z nich presunula aj na územia iných slovenských horských celkov, kde vytvorili samostatné dcérske osídlenia.

Napriek tomu, že sa v odbornej časti literatúry najčastejšie spomína dcérske osídlenie v Považskom Inovci, prostredníctvom skúmaných matričných záznamov bolo možné získať taktiež poznatky o huncokároch, ktorí sa usadili aj na iných miestach. V rámci svojho príspevku som sa explicitne zameril na oblasť obcí Kľačany (miestna časť Díč) a Rišňovce. Sú špecifikom v rámci výskumu huncokárskeho osídlenia, keďže sa nenachádzali v priamej blízkosti akéhokoľvek pohoria.

Prvé správy o prítomnosti huncokárov v okolí Rišňoviec a Kľačian pochádzajú z roku 1823. Od tohto obdobia bolo možné v matrikách identifikovať viacero osôb huncokárskeho pôvodu, čo dosvedčuje okrem rodových mien (Lumensperger, Sewald, Hirner, Fleischhandler, Gruber, Lutter, Maierhoffer, Schvantner, Schvandtner, Reisenauer, Oschenschvantner, Grosshappel, Hingh, Vajkuni, Steinecker, Geschvandtner, Haberl, Haverl, Tangelmayer, Lintner, Aschengeschvandtner či Gróf), taktiež profesionálne zameranie (drevorubačstvo, poľovníctvo a pod.) a miesto pôvodu (Modra, Červený Kameň, Malacky). Zároveň je možné konštatovať, že vzhľadom na časovú periódu (1823) bolo okolie Rišňoviec a Kľačian osídlené huncokármi skôr, než oblasť považsko-inoveckého pohoria.⁶¹

Stimmen 7. Pressburg : F. Karmasin, 1940, s. 4; Waldkirchweih der Holz hacker. In *Deutsche Stimmen* 8. Pressburg : F. Karmasin, 1941, s. 6.

- 59 Matrika narodených 1863 – 1895, rímsko-katolícky farský úrad Moravany nad Váhom, s. 68 (Inv. č. 1448). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y39X-5Y9?i=91 & cc=1554443 & cat=1436156>; Matrika sobášených 1864 – 1896, rímsko-katolícky farský úrad Závada, s. 7a-7b (Inv. č. 1420). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9BRG-DWK?i=83 & cc=1554443 & cat=1386149>; Matrika sobášených 1868 – 1911, rímsko-katolícky farský úrad Malé Hoste, s. 7a-7b (Inv. č. 1401). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-8BTC-6JB?i=9 & cc=1554443 & cat=1108775>.
- 60 Matrika narodených 1859 – 1875, rímsko-katolícky farský úrad Rišňovce, s. 96a-96b (Inv. č. 1466). In <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-LBT7-H1S?i=101 & wc=9PQ3-FMD%3A107654301%2C116462001%2C133653701%2C133653702 & cc=1554443>.
- 61 Na území Považského Inovca sa správy o huncokároch objavujú od 30. rokov 19. storočia. KRAJČOVIČ, Pavol. Sídla huncokárov na území Považského Inovca, Strážovských

Tamojší huncokári obývali predovšetkým už v súčasnosti zaniknutú osadu Díč a v rámci výkonu svojej profesie pravdepodobne obhospodarovali okolité lesné spoločenstvá (Díčsky les, Mladý háj). Z nateraz nejasného dôvodu sa však už od začiatku 70. rokov 19. storočia v matrikách Rišňoviec údaje o huncokároch vytrácajú. Vysvetlené to môže byť tým, že huncokárske rodiny aj jednotlivci našli nové pracovné príležitosti v oblasti Považského Inovca. Svedčia o tom viaceré matričné záznamy miestnych obcí.